

Anna-Elise Oksanen

Multimodaalisen viestinnän vaikutus lapsen osallisuuteen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Kirjallisuuskatsaus (ahot)

1.12.2022

Tiivistelmä

Tekijä(t):	Anna-Elise Oksanen
Otsikko:	Multimodaalisen viestinnän vaikutus lapsen osallisuuteen varhaiskasvatuksessa
Sivumäärä:	20 sivua + 2 liitettä
Aika:	1.12.2022
Tutkinto:	Sosionomi
Tutkinto-ohjelma:	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto:	Varhaiskasvatus
Ohjaaja(t):	Lehtori Saira Nevanen, Yliopettaja Jyrki Konkka

Kirjallisuuskatsaus on tehty osana opinnäytetyön ahot-prosessia.

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli selvittää mitä merkitystä multimodaalisella viestinnällä on lapsen osallisuuteen varhaiskasvatuksen ympäristössä. Eli miten nonverbaaliset elementit vaikuttavat lapsen mahdollisuuteen tulla kuulluksi, vaikuttaa, osallistua ja ilmaista itseään. Kirjallisuuskatsaus on tehty systemaattisen kirjallisuuskatsauksen menetelmällä. Työssä kuvataan ensin osallisuuden ja multimodaalisuuden käsitteitä ja avataan tutkimuksen taustaa. Sen jälkeen on kuvaus kirjallisuuskatsauksen vaiheista ja tuloksista. Aineistohaku on tehty kolmessa eri elektronisessa tietokannassa ScienceDirect, Taylor & Francis Online ja Journal on Early childhood and Education research.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella multimodaalisen vuorovaikutuksen avulla lapsi ilmaisee itseään tavalla, joka ei olisi hänelle pelkästään verbaalisesti mahdollista. Lapsi voi myös vahvistaa omaa viestiään multimodaalisin keinoin. Lapset ilmaisivat multimodaalisesti tunteita, joukkoon kuulumista, leikkiin osallistumista, muuhun toimintaa osallistumista ja ilmaisivat itseään esimerkiksi tarinan kerronnassa.

Avainsanat: osallisuus, multimodaalisuus, varhaiskasvatus

Abstract

Author(s):	Anna-Elise Oksanen
Title:	The effect of multimodal communication on child's participation in early childhood education and care
Number of Pages:	20 pages + 2 appendices
Date:	1 December 2022
Degree:	Bachelor of social services
Degree Programme:	Degree program in social services
Specialisation option:	Early childhood education
Instructor(s):	Senior lecturer Saila Nevanen, Principal lecturer Jyrki Konkka

This literature review has been done as part of the ahot process

The purpose of the literature review was to find out what importance multimodal communication has on the child's participation in the early childhood education environment. Trying to find out how nonverbal elements affect a child's opportunity to be heard, to influence, to participate and to express oneself. The literature review has been done using the method of systematic literature review. The work first describes the concepts of participation and multimodality and opens the background of the research. After that, there is a description of the steps and results of the literature review. The material search was done in three different electronic databases: ScienceDirect, Taylor & Francis online and Journal on Early childhood and education research.

Based on the literature review, it seems that with multimodal communication the child can express oneself in a way that would not be possible for the child only verbally. The child can also reinforce his own message with multimodal means. The results indicate that children express multimodally multiple things such as feelings belonging to a group, participating in play, participating in other activities and self-expression for example creativity in storytelling.

Keywords: Multimodality, communication, participation

1 Johdanto

Varhaiskasvatuksen tavoitteita noudattava varhaiskasvatus pyrkii vahvistamaan lapsen vuorovaikutustaitoja, itsensä ilmaisua ja muiden ymmärtämistä.

(Helenius & Lummelahti 2018 :37) Yleisesti kieli, kirjoitettu tai puhuttu nähdään merkitystä kantavimpana tapana kommunikoida, mutta kuvat ja nonverbaaliset viestit, kuten eleet, ilmeet ja etäisyys voivat sisältää vuorovaikutuksen kannalta yhtä paljon tai enemmän merkityksiä (Norris 2014: 2). Käydessäni keikkailemassa päiväkodeissa olen huomannut, että multimodaalista viestintää, kuten kuvia, viittomia ja osoituksia käytetään lasten kanssa hyvin vaihtelevasti. Päiväohjelma pääsääntöisesti on löytynyt kuvitettuna ja toiminnanohjauksessa välillä on kuvat mukana, mutta leikkiessä ja muutoin vuorovaikutuksessa lasten kanssa aikuisten multimodaalinen viestintä on melko vähäistä. Aloinkin pohtimaan mikä merkitys multimodaalisella viestinnällä on lapselle ja voisiko lasten osallisuutta vahvistaa käyttämällä multimodaalisesta viestintää säännönmukaisemmin varhaiskasvatuksessa.

Kirjallisuuskatsauksella pyrin selvittämään mikä merkitys multimodaalisella vuorovaikutuksella on lapsen osallisuudelle varhaiskasvatuksen ympäristössä. Tutkimuksia etsin kolmesta eri elektronisesta tieteellistä tutkimusta sisältävästä tietokannasta ja aineiston järjestämisen apuvälineenä käytin sisällönanalyysia.

1 Kirjallisuuskatsauksen tausta

1.1 Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus ja tavoitteet

Olen monella tasolla kiinnostunut multimodaalisesta vuorovaikutuksesta ja viestinnästä, olen aikaisemmalta koulutukseltani viittomakielentulkki, teen keikkatöitä varhaiskasvatuksessa ja minulla on kaksi varhaiskasvatus ikäistä lasta. Kotona ja töissä käytän tilanteen mukaan puheen lisäksi tukiviittomia, kuvia tai osoituksia. Kun välillä tulostan ja laminoin taas uusia kuvia, mietin, että onko kuvien käyttö niin välttämätöntä. Joskus menen uuteen päiväkotiin ja

kysyn, onko heillä kuvitettua päiväohjelmaa, saatan saada vastauksen, että lapset ovat jo oppineet rutiinit ja eivät enää tarvitse kuvia tueksi. Haluaisinkin nyt kirjallisuuskatsauksen avulla selvittää millaista tutkimusta multimodaalisen vuorovaikutuksen ja lapsen osallisuuden yhteydestä on tehty ja mitä merkitystä multimodaalisella vuorovaikutuksella on lapselle.

Hain inspiraatiota aiheeseen myös Metropolian turvaa ja tunnetaitoja -hankeen teemoista. Turvaa ja tunnetaitoja on opetushallituksen rahoittama hanke, jossa Metropolian yhteistyökumppaneina ovat Helsingin, Vantaan ja Espoon varhaiskasvatustyksiköt ja pilke päiväkodit. Hankkeen tavoitteena on tukea lasten tunnetaitoja ja kielen kehitystä lisäämällä tietoa ja kehittämällä toimintatapoja. Yksi hankkeen näkökulmista on kieli ja tarinat tunnetaitojen ja osallisuuden vahvistajana, tämä on juuri se teema, jonka multimodaalinen vuorovaikutus asettuu.

1.2 Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa

Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa käsittää monta tasoa. Yksi osa osallisuutta koostuu vuorovaikutuksesta ja tasa-arvoisista sosiaalisista suhteista, joissa lapsella on mahdollisuus vuorovaikutukseen vertaisten ja kasvattajien kanssa. (Järvinen & Mikkola 2015: 13–17 ja Leinonen 2020.) Toinen taso osallisuutta on, että lapsella mahdollisuus toimijuuteen, eli mahdollisuus osallistua, tulla kuulluksi ja vaikuttaa päiväkodin arkeen (Leinonen 2020 ja Nivala & Ryyänen 2019: 238). Kolmas taso on lapsen henkilökohtainen kokemus osallisuudesta, eli pelkkä osallistuminen toimintaa ei ole osallisuutta. (Leinonen 2020). Osallisuuden kokemus on aina subjektiivinen ja siten lapsen ajatusten kuuleminen on välttämätöntä, jotta osallisuus voi toteutua. (Järvinen & Mikkola 2015: 13–17).

Miksi osallisuuden kokemus sitten on merkittävä? Osallisuus vahvistaa yhteisöllisyyttä, joukkoon kuulumisen tunnetta ja omaa merkityksellisyyttä (Nivala & Ryyänen 2019: 238) ja toimijuus omassa elämässä vaikuttaa

myönteisesti lapsen hyvinvointiin (Järvinen & Mikkola 2015: 13–17).

Ihmissuhteet, ihmisten välinen läheisyys ja emotionaalinen osallisuus ovat ratkaisevan tärkeitä lasten kehitykselle ja hyvinvoinnille. (Loukusa & Paavola & Leiwo 2000: 14-16). Osallisuus mahdollistuu, kun tuetaan yhteistä tekemistä ja vuorovaikutusta (Nivala & Ryynänen 2019: 238). On tärkeä kuitenkin muistaa, että osallisuuden arviointi on jatkuvaa ja samat toimintatavat ei takaa osallisuuden kokemusta kaikille, jokainen varhaiskasvatuksessa oleva ryhmä ja lapsi tarvitsee yksilölliset tavat toimia (Leinonen 2020).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittaa toimimaan sen eteen, että lapset olivat aktiivisia toimijoita ja kokevat osallisuutta vertaisryhmässä ja yhteisössä. Varhaiskasvatussuunnitelmassa tuodaan esiin, että lapsen omat ajatukset ja mielipiteet tulee huomioida ja lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. (Vasu 2022.)

1.3 Multimodaalinen kommunikaatio

Varhaiskasvatuksen tavoitteita noudattava varhaiskasvatus pyrkii vahvistamaan lapsen vuorovaikutustaitoja, itsensä ilmaisua ja muiden ymmärtämistä (Helenius & Lummelahti 2018 :37). Yleisesti kieli, kirjoitettu tai puhuttu nähdään merkitystä kantavimpana tapana kommunikoida, mutta kuvat ja nonverbaaliset viestit, kuten eleet, ilmeet ja etäisyys voivat sisältää vuorovaikutuksen kannalta yhtä paljon tai enemmän merkityksiä (Norris 2014: 2).

Kun verbaaliseen viestiin lisätään jotain nonverbaalista, tulee siitä multimodaalista. Multimodaalinen kommunikaatio on vuorovaikutusta, jossa hyödynnetään useita aistikanavia. Kaikki vuorovaikutus on automaattisesti multimodaalista, sillä kommunikointiin käytetään kielen lisäksi muun muassa eleitä, ilmeitä, asentoa ja kosketusta. (Norris 2014: 1–3.) Multimodaalinen vuorovaikutus on aikaan ja paikkaan sidonnaista, sillä siinä hyödynnetään myös esineitä, tilaa ja paikkaa. Yksi multimodaalisen kommunikoinnin osa on prosodia

(Kääntä & Haddington: 11), joka tarkoittaa puheen tai viittomien nopeutta, intonaatiota, rytmiä ja painotusta (Yli-Lukko 2022). Multimodaalinen vuorovaikutus antaa mahdollisuuden ilmaista jotain sellaista mitä ei verbaalisesti pysty viestimään ja multimodaalisuudella voidaan vahvistaa verbaalista viestiä, mutta nonverbaalinen viesti kantaa merkitystä myös ilman verbaalista viestiä. Multimodaaliseen kommunikaatioon sisältyy myös kuvat, tekstit. (Norris 2014: 1–3 ja 152.)

Vuorovaikutus on aina vähintään kahden ihmisen välistä, joten kommunikoinnin haasteet tai epäselvyydet ovat aina yhteisiä ongelmia. Multimodaalisuuden tärkeys korostuu, kun ihmisellä on vuorovaikutukseen ja kommunikointiin liittyviä haasteita. Kun puhutaan kommunikoinnin haasteista, puhutaan puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointi keinoista tai vaihtoehtoisesti esteettömästä viestinnästä, esteettömästä vuorovaikutuksesta tai AAC:sta (Augmentative and Alternative Communication). (Launonen 2004: 155–157.)

Lapsille multimodaalisuus on luonnollista ja varsinkin ensimmäisinä vuosina keholliset ja nonverbaaliset kommunikoinnin keinot ovat iso osa kommunikointia. Lapset ilmaisevat itseään leikissä erilaisten merkitystä sisältävien esineiden ja liikkeiden kautta. Lapset hyödyntävät leikissä esimerkiksi ilmeitä, eleitä ja kuvia. Erilaisten multimodaalisten menetelmien avulla lapset kommunikoivat, havainnollistavat omia näkökulmia ja tapoja nähdä maailmaan. (Tykkyläinen 2011: 115–117)

2 Tutkimuksen menetelmä ja toteutus

2.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla on mahdollista koota yhteen olemassa olevaa tutkimustietoa käsillä olevasta aiheesta. Katsauksen myötä saa käsityksen myös siitä, mitä tutkimusta aiheen parissa ei ole vielä tehty ja mitä seuraavaksi voisi lähteä tutkimaan. (Egger & Smith & O’rourke 2001: 3–

16.) Laadukkaan kirjallisuuskatsauksen tekemiseen auttaa huolellisuus, kirjallisuuskatsausten teoriaan perehtyminen ja aiempien kirjallisuuskatsausten lukeminen (Johansson yms. 2007: 7).

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen prosessi etenee siten, että ensin muodostetaan tutkimuskysymykset, eli mitä tietoa halutaan aiemmista tutkimuksista löytää. Selkeät tutkimukset kysymykset helpottavat kirjallisuuskatsauksen tekemistä. Tutkimuskysymyksiä voi olla yksi tai useampia. Kun tutkimuskysymykset on valittu, aloitetaan aineiston haku. Hakuja kannattaa tehdä monipuolisesti eri hakukoneista ja mahdollisuuksien mukaan eri kielillä. Systemaattisen kirjallisuuskatsausten hakujen tulokset ovat laajoja ja kaikkea aineistoa ei ole mahdollista tai tarpeellista ottaa mukaan tutkimukseen. Hakua on hyvä rajata ja pohtia minkälaista sisältö on olennaista oman tutkimuskysymyksen kannalta. Aineistosta valitaan mukaan vain tutkimuskysymyksen kannalta oleellinen materiaali. Valitusta materiaalista kirjataan ylös mistä tutkimuksesta on kyse, miltä vuodelta sen on, mikä on ollut tutkimuksen ympäristö ja laajuus ja mitkä ovat lopputulokset. Kun mukaan valitut tutkimukset on valittu, ne analysoidaan ja tutkimuksissa esitetyt tulokset esitetään tiivistetysti. (Cullinan 2005:49–55).

2.2 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymystä asettaessa mietin miten saisin selville, mitä merkitystä multimodaalisella vuorovaikutuksella on lapselle. Kysymyksen avulla pyrin selvittämään, löytyykö tutkimuksista tietoa multimodaalisen vuorovaikutuksen ja osallisuuden yhteydestä ja jos niin miten multimodaalinen vuorovaikutus vaikuttaa lapseen. Koska tutkimukseni ei ole kovin laaja ja teen sitä yksin tuntuiärkevimmältä valita yksi kysymys, johon keskittyen minun on mahdollista käydä aineistoa systemaattisesti läpi. Tutkimuskysymykseni on:

Mikä merkitys multimodaalisella vuorovaikutuksella on lapsen osallisuuteen varhaiskasvatuksen ympäristössä?

2.3 Aineistohaku

Tein aineistohaun kolmessa eri elektronisessa tietokannassa. Tietokannat valitsin sillä perusteella, joihin minulla on Metropolian opiskelijana käyttöoikeus ja joista löytyy sosiaali- ja kasvatustieteen tutkimuksia. ScienceDirect ja Taylor & Francis Online ovat tietokantoja, joista löytyy tutkimuksia monialaisesti muun muassa sosiaalialalta, liiketaloudesta, psykologiasta ja kasvatuksesta. Journal on Early childhood and education research sisältää tutkimuksia, jotka pääsääntöisesti käsittelevät alle 8 vuotiaiden lasten kasvuun, kehitykseen, oppimisen ja hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä.

Hakusanoja valitessa pohdin mitkä sanat kuvaisivat mahdollisimman laajasti multimodaalisuutta, jotta aineisto ei rajautuisi vain kommunikoinnin haasteisiin. Pyörittelin mielessäni muun muassa sanoja 'multimodal', 'nonverbal', 'interaction', 'communication', 'monikanavainen' 'ei-sanallinen' ja 'esteetön'. Päädyin käyttämään englanniksi hakusanoja 'multimodality', 'participation' ja 'early childhood education' ja suomeksi 'multimodaalisuus' ja 'osallisuus'.

Otin hakuun mukaan vertaisarvioituja suomen ja englanninkielisiä tutkimuksia, jotka on julkaistu viimeisen kymmenen vuoden aikana ja joita pääsee vapaasti ja maksutta lukemaan. Tutkimusten tuli olla varhaiskasvatuksen ympäristössä tehtyjä ja liittyä noin 0–6 vuotiaisiin lapsiin. Tutkimusten tuli selkeästi tuoda esiin lasten ja aikuisten tuottaman multimodaalisuuden, muun muassa eleiden ja ilmeiden merkitys lapselle. Hain tietoa siitä, että vaikuttaako multimodaalisuus lapsen mahdollisuuteen tulla kuulluksi, vaikuttaa, osallistua ja ilmaista itseään.

ScienceDirect tietokannasta hain hakusanoilla "early childhood education" AND "participation" AND "multimodality", näillä hakusanoilla sain 69 tulosta, joista otsikoiden perusteella valitsin tarkempaan tarkasteluun 9 tutkimusta. Lopulliseen katsaukseen otin 2 tutkimusta. Koska suomenkielisiä tutkimuksia on kansainvälisissä tietokannoissa vähemmän, päätin tehdä laajemman haun hakusanoilla "varhaiskasvatus" AND "osallisuus", löytyi yksi tulos, mutta se ei

kuitenkaan täyttänyt mukaan ottamisen kriteereitä. Englanninkieliset tutkimukset sisälsivät tutkimuksia muun muassa lapsen ja aikuisen vuorovaikutuksen piirteistä, lasten keskinäisestä vuorovaikutuksesta, lasten tunteiden ilmaisusta ja lasten oppimisesta. Tutkimukset, joita en ottanut tarkempaan tarkasteluun käsittelivät vanhempien lasten tai aikuisten vuorovaikutuksen multimodaalisuutta, ne eivät olleet toteutettu varhaiskasvatuksen ympäristöissä tai ne käsittelivät osallisuutta muista kuin vuorovaikutuksen tai kommunikaation näkökulmasta. Myös sellaiset tutkimukset jäivät katsauksen ulkopuolelle, jotka käsittelivät aikuisen roolia leikissä ilman todellista multimodaalista näkökulmaa tai jotka keskittyivät vain kognitiiviseen oppimiseen.

Taylor&Francis onlinesta tein haut samoilla hakusanoilla, eli "early childhood education" AND "participation" AND "multimodality" ja samoilla rajauksilla. Hakutuloksia oli yhteensä 276, joista otsikoiden perusteella tarkempaan tarkasteluun valitsin 27 tutkimusta. Katsaukseen valikoitui koko tutkimuksen perusteella 8 tutkimusta. Suomenkielisillä hakusanoilla "varhaiskasvatus" AND "osallisuus" ei löytynyt lainkaan tuloksia. Tutkimukset käsittelivät muun muassa lapsen hyvinvointia, lapsen ja kasvattajan välistä läheisyyttä, lapsen ilon ilmaisua, oppimisympäristöjä ja kielenoppimista. Pois suljin tutkimuksia samoin perustein kuin ScienceDirectin kohdalla.

Journal on Early childhood and education researchistä tein aineistohaun sanoilla "participation" AND "multimodality". Sain yhteensä 6 hakutulosta, joista 5 valitsin tarkempaan tarkasteluun, lopulliseen katsaukseen päätyi 3 tutkimusta. Tutkimukset käsittelivät muun muassa lasten leikkialoitteita, leikin ulkopuolelle sulkemista ja vertaisten välistä vuorovaikutusta.

Jäsentääkseni tekemiäni hakuja kirjasin hakuja taulukoiden, olen kuvannut aineistohaun taulukkoon 1.

Taulukko 1. Aineistohaun tulokset

Tietokanta ja hakusana	Osumat	Otsikon ja tiivistelmän perusteella tarkempaan tarkasteluun valitut	Koko tekstin perusteella hyväksytyt tutkimukset
Sciencedirect			
"Early childhood education" AND "participation" AND "multimodality"	69	9	2
"varhaiskasvatus" AND "osallisuus"	1	0	0
<i>The Journal of Early Childhood Education Research (JECER)</i>			
"participation AND multimodality"	6	5	3
"osallisuus" AND "multimodaalisuus"	0	0	0
Taylor & Francis Online			
"Early childhood education" AND "participation" AND "multimodality"	284	27	8
"varhaiskasvatus" AND "osallisuus"	0	0	0

2.4 Aineiston analyysi

Aineistohaulla kolmesta tietokannasta sain kaiken kaikkiaan 358 tulosta, joista abstraktin ja otsikon perusteella otin tarkasteluun 41 tutkimusta. Tutkimuksesta osa ei ollut varhaiskasvatusympäristössä, joten ne jätin tarkastelun ulkopuolelle. Aineistossa oli useita etnografisia tutkimuksia, joissa kuvattiin lasten leikkiä ja aikuisjohtoisia lukuhetkiä. Löytyi useampi tutkimus, joissa käsiteltiin multimodaalisuuden vaikutusta oppimiseen. Hakuehtoni eivät karsineet pois kirjallisuuskatsauksia, mutta en ottanut niitä mukaan omaan kirjallisuuskatsaukseeni.

Koska osallisuus ja multimodaalisuus ovat molemmat käsitteinä vaikeasti määriteltäviä ja sisältävät paljon merkityksiä, niin aineistoa lukiessa minun tuli kiinnittää huomiota multimodaalisuuteen ja osallisuuteen liittyviin käsitteisiin kuten kehollisuus, nonverbaalisuus ja toimijuus. Päätin käyttää aineiston analysointiin sisällönanalyysillä, jossa etsin aineistosta vastausta tutkimuskysymykseen pelkistäen aineiston sisältöä ja etsimällä luokkia, joihin pelkistetyt vastaukset voisi jakaa. (Tuomi & Sarajärvi 2002: 140–142). Esimerkiksi kun tutkimus käsitteli osallisuutta lapsen mahdollisuutena ilmaista itseään ja multimodaalisuutta lapsen tuottamina ilmeinä ja eleinä, niin sain pelkistetyn lauseen, että multimodaalinen ilmaisu vahvistaa lapsen osallisuuden kokemusta sillä, multimodaalisin keinoin lapsi pystyy ilmaisemaan tunteitaan itselle luonnollisella tavalla. Tästä kirjasin sisällönanalyysin taulukkoon, että 'tunteiden ilmaisu'.

Pyrin löytämään aineistosta niitä lauseita ja ajatuksia, joissa puhutaan multimodaalisen kommunikoinnin merkitystä lapselle. Luokkia joihin vastauksia jaoin oli yhteensä 5. Luokat ovat: tunteet/tunteiden ilmaisu, itsensä ilmaisu, joukkoon kuuluminen, leikkiin osallistuminen ja osallistuminen. Luokkiin

jakaminen auttoi minua näkemään mitä yhtäläisyyksiä ja eroja tutkimusten tuloksilla oli keskenään.

3 Tulokset

Tutkimuskysymykseni on mikä merkitys multimodaalisella vuorovaikutuksella on lapsen osallisuuteen varhaiskasvatuksessa? Analysoimieni tutkimusten perusteella multimodaalisen vuorovaikutuksen avulla lapsi ilmaisee itseään tavalla, joka ei olisi hänelle verbaalisesti mahdollista. Lapsi voi myös vahvistaa omaa viestiään multimodaalisin keinoin. Tutkimusanalyysistä liitteestä 2 voi nähdä luokat, joihin jaottelin aihepiirit, joihin jaoin vastaukset tutkimuskysymykseen. Lapset ilmaisivat multimodaalisesti tunteita, joukkoon kuulumista, leikkiin osallistumista, muuhun toimintaa osallistumista ja ilmaisivat itseään esimerkiksi tarinan kerronnassa (Liite 2).

Cekaite ja Bergnehr tuovat tutkimuksessaan esiin, että vuorovaikutus on verbaalisen kommunikoinnin lisäksi kehollista ja sanatonta. Tutkimuksessa kosketusta oli jaettu kosketuksen tarkoituksen mukaan kategorioihin ja erityisesti hellä kiintymystä ja osoittava kosketus oli tärkeää lapsen sosiaalisemotionaaliselle kehitykselle ja luottamuksen tunteelle. Sekä aikuinen että lapsi osoittivat kosketuksella kiintymystä. (Cekaite & Bergnehr 2018: 952–953.)

Ahrenkiel, Holm ja Østergaard Eilenberg tutkivat lasten multimodaalista vuorovaikutusta leikeissä vertaisten kanssa. Lasten vuorovaikutus sisälsi paljon nonverbaalista viestintää, joka kantoi suuria merkityksiä. Yhteyden hakeminen saattoi tapahtua kutittamalla ja leikkiin pyytäminen laittamalla käsi toisen harteille, ja osoitukset ja toisen toiminnan matkiminen olivat merkittävässä roolissa yhteisessä leikissä. (Ahrenkiel & Holm & Østergaard Eilenberg 2021: 427–433.) Myös aikuista pyydettiin leikkiin ilman verbaalista viestiä, Pursi ja Quinones huomasivat tutkimuksessa, kuinka lapsi pyysi aikuista mukaan omaan leikkiin naurun avulla. Lapsi ei odottanut aikuiselta aina verbaalista

viestiä vaan aikuinenkin pystyi osallistumaan leikkiin non-verbaalisesti, kuten vastaamalla nauruun. (Quinones, Gloria & Pursi, Annukka 2020: 485–486.)

Kappenberg ja Licandro tuovat esiin, että lapset, joiden vahvin kieli ei ole varhaiskasvatuksessa käytetty kieli hyötyvät erityisesti multimodaalisesta viestinnästä. Lapset hyödyntävät multimodaalisia keinoja enemmän vertaisten kanssa kuin kasvattajien ja että lapsen spontaanit keskustelun aloitukset sisälsivät enemmän multimodaalisia elementtejä kuin vastaukset kasvattajien kysymyksiin. He toivat myös esiin, että verbaalisemmat lapset saattavat helposti dominoida keskustelua sillä kasvattajat huomioivat herkemmin verbaalisia kuin nonverbaalisia viestejä. He lisäävät, että edellytys osallistumiselle on, että lapsella on mahdollisuus aloittaa keskusteluja ja vastata aloitteisiin sekä eleillä ja sanallisesti. (Kappenberg & Licandro. 2022: 10–11.)

Olsen Olaussen toi tutkimuksessa ilmeni, että lasten vuorovaikutus ja tarinankerronta on hyvin kehollista. Lapsen keholliset viestit sisältävät merkityksiä kantavia kokonaisuuksia ja ilman kehollisten viestien lukemista viesti jää vajaaksi. Tutkimuksessa tuotiin esiin, että aikuisten olisi tärkeä olla herkkiä lasten keholliselle kerronnalle, jotta lapsen kommunikointi taito tulee huomioiduksi ja jotta aikuinen voi osallistua ja vastata lapsen aloitteisiin. Lapsen multimodaalista kommunikointia voi vahvistaa esimerkiksi musiikin ja draaman keinoin, koska nämä keinot vahvistavat kehollista ilmaisua. (Olsen Olaussen 147–148.)

Lundström, Donner ja Heikkilä huomasivat tutkimuksessaan, että, että osa nonverbaalisesta viestinnästä oli niin huomaamatonta, että se huomattiin vasta analysointi vaiheessa. Erityisesti poissulkeminen tapahtui hyvin huomaamattomasti. Näiden suhteellisen piilossa olevien poissulkemis- tapojen tunnistaminen on tärkeää, jotta kasvattajat pystyvät tarjoamaan lapsille apua tunteiden käsittelyssä ja auttaa hallitsemaan konflikteja. Poissulkeminen luo varhaiskasvatusympäristön, jossa vain osa lapsista on täysimääräisesti mukana, mikä on suoraan vastoin tavoitetta luoda varhaiskasvatus kaikille lapsille. (Lundström & Donner & Heikkilä 2022: 237–238.) Samaan aihe piiriin liittyi tutkimus, jossa tarkasteltiin prososiaalista ja ongelmakäyttäytymistä.

Tutkimuksessa havaittiin, että prososiaalinen käyttäytyminen oli usein sanallista ja useimmat ongelmakäyttäytymisen tavat olivat nonverbaalisia. (Wang & Kajamies & Hurme & Kinos & Palonen 2018: 273-274.)

Ahrenkiel, Holm & Østergaard Eilenberg esittivät, että olisi tarpeen laajentaa käsitteellistä ymmärrystä kielestä ja lasten kielen oppimisesta. Kieli tulisi nähdä enemmän sosiokulttuurisesta näkökulmasta, joka on aina paikkaan ja aikaan sidonnaista. Kun kieli ymmärretään sen laajemmassa merkityksessä, on helpompi ymmärtää kielen oppimiseen liittyviä tekijöitä ja on helpompi nähdä kielen oppiminen jatkuvana jokapäiväisenä toimintana. (Ahrenkiel, Holm & Østergaard Eilenberg 2021: 427–433.) Myös Karjalainen, Papandreou ja Elpiniki Dragouni, toivat tutkimuksissaan esiin kielen sosiokulttuurisen piirteen ja aikaan ja paikkaan sidonnaisuuden (Karjalainen 2020: 1659, Papandreo & Elpiniki Dragouni 2022: 288–289). Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin arvioiminen vaatii myös lapsen multimodaalisten viestien lukemisen, sillä lapsi tuottaa vain osan ajatuksistaan ja tunteistaan verbaalisesti. Pelkkä verbaalisen viestin kuuleminen ei riitä. (Puroila & Syrjälä & Estola 2012: 359).

Toisenlaisen näkökulmaa lasten multimodaalisiin viesteihin vastaaminen tuo Batemanin tutkimus, jossa lapsen multimodaalisiin viesteihin vastattiin tietoisesti vain sanallisesti ja osa multimodaalisesta viestinnästä jätettiin huomiotta.

Tutkimuksessa kasvattaja käyttää sanallisia ohjeita vastauksena lapsen itkuun ja pyrkii välttämään fyysistä kontaktia ja kosketusta, jotta saisi lapsen toimimaan itsenäisesti, pyrkimyksenä lapsen itseohjautuvuus, voimaantuminen ja itsenäistyminen. (Bateman 2021: 91.)

4 Pohdinta

4.1 Luotettavuus ja eettisyys

Kirjallisuuskatsausta tehdessä opin jatkuvasti uutta kirjallisuuskatsauksen tekemisestä, jos tekisin kirjallisuuskatsauksen nyt uudestaan, tekisin sen varmasti paremmin ja saisin luotettavamman ja eettisesti kestävämmän työn.

Mitkä sitten olivat haasteita? Olen opiskellut tutkintoni suomeksi ja lukenut englanninkielistä ammattikirjallisuutta vain vähän. Kirjallisuuskatsauksen tutkimukset olivat kuitenkin englanninkielisiä ja kesti aikansa, että pääsin sisään termistöön ja lukeminen alkoi olla sujuvaa, voi siis olla, että varsinkin alkupäässä olen tehnyt virheellisiä tulkintoja ja olen pois sulkenut tai ottanut mukaan tutkimuksia kielellisen ymmärtämättömyyden vuoksi. Toinen inhimillinen haaste on ollut, että olen tehnyt kirjallisuuskatsausta useina eri päivinä vaihtelevan pituisia jaksoja, välillä kirjoitin rauhassa kirjastossa ja välillä kirjoitin kotona omien lasten ollessa sairaana pois päiväkodista. Keskittyminen työntekoon erilaisina päivinä on varmasti vaikuttanut kirjallisuuskatsauksen lopputulokseen. Vaikka olen tehnyt aineistohakuja aiemminkin, niin en ole aikaisemmin tehnyt kirjallisuuskatsausta. Työtä tehdessä opin jatkuvasti kirjallisuuskatsauksesta ja miten muistiinpanoja kannattaa tehdä. Kirjoitin muistiinpanoja jatkuvasti, mutta jotain on voinut jäädä kirjoittamatta tai huomaamatta.

Haasteena minulla oli myös muistaa rajata aineistoa tiukasti, sillä kiinnostavia tutkimuksia oli paljon. Tuomi ja Sarajärvi kuvaavatkin, että aloittelijan tutkijan ongelma yleensä onkin aineiston rajaaminen ja se että kaikkea kiinnostavaa tietoa ei ole mahdollista ottaa mukaan tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002: 104) Tuntui, että aluksi kun luin tutkimusten otsikoita ja tiivistelmiä luin tarkemmin tutkimuksia, jotka eivät niin paljoa liittyneet tutkimuskysymykseen, koska ajattelin, että sieltä saattaa kuitenkin löytyä jotain mihin voisin tarttua. Kun olin selannut jo useita tutkimuksia, aloin paremmin ymmärtämään miksi karsintaa pitää tehdä jo otsikoiden ja tiivistelmien perusteella, sillä ei ole tarkoituksenmukaista ja ajan käytön kannalta mahdollista lukea satoja tutkimuksia alusta loppuun pienen laajuisen kirjallisuuskatsauksen puitteissa.

4.2 Johtopäätökset

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli selvittää mikä merkitys multimodaalisella viestinnällä on lapsen osallisuudelle. Kuten alussa toin esiin

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittaa toimimaan sen eteen, että lapset olivat aktiivisia toimijoita ja kokevat osallisuutta vertaisryhmässä ja yhteisössä. (Vasu 2022.) Keskustelujen aloittaminen ja muiden aloitteisiin vastaaminen eleillä ja sanallisilla keinoilla ovat edellytyksiä osallistumiselle varhaiskasvatuksen ja -hoidon vuorovaikutukseen. (Kappenberg & Licandro 2022: 10–11).

Tutkimuksissa lapset ilmaisivat multimodaalisesti tunteita, joukkoon kuulumista, leikkiin osallistumista, muuhun toimintaa osallistumista ja ilmaisivat itseään esimerkiksi tarinan kerronnassa. Mikäli verbaaliset viestit korostuvat vaatii kasvattajalta keskittymistä, että kaikki myös non-verbaaliset viestit tulevat kuulluksi. Lasten hyödyntäessä multimodaalisia keinoja enemmän vertaisten kanssa kuin kasvattajien kanssa, tulee kasvattajan tunnistaa vuorovaikutuksen multimodaaliset edellytykset, jotta hän voi vahvistaa lasten vuorovaikutustaitoja. Mikäli aikuinen ei huomio lapsen nonverbaaleja viestejä voi lapsen aloitteet jäädä huomiotta.

Omien lasten kanssa huomaa, että nonverbaalinen ilmaisu edeltää yleensä verbaalista. Esimerkiksi suuttuessa lapsi saattaa ensin ponnahtaa seisomaan, sitten kädet menevät nyrkkiin ja tulee huuto ja vasta sitten hän sanoo, että rakennelma meni rikki tai muuta vastaavaa. Vaikuttaa, että nonverbaaliset ilmaisut tulevat luonnostaan ja hyvin nopeasti. Olen useassa eri tilanteessa kuullut aikuisen sanovan itkevälle lapselle, että ”puhu sanoilla, en voi muuten ymmärtää sinua” ja joka kertaa mietin, että itkun syy ei jää epäselväksi edes ulkopuoliselle, joten miksi aikuinen korostaa verbaalisen viestin tärkeyttä. Voisiko aikuinen sittenkin sanoa, että ”Olenko oikeassa että sinua itkettää, koska et voi leikkiä kaverin lelulla. Se taitaa harmittaa sinua aika paljon.”

Olen myös useasti kuullut kasvattajien sanovan, että he eivät enää käytä visuaalisia esimerkkejä, koska lapset ymmärtävät jo puhetta ja ovat oppineet mitä päiväkodissa tapahtuu. Mutta entä, jos verbaalista viestiä ei pidettäisikään ensisijaisena vaan se olisi tasavertainen muiden modaliteettien kanssa.

Toivon lisää puhetta multimodaalisesta kommunikaatiosta ja sen merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Kirjallisuuskatsauksesta oli hyötyä itselleni sillä opin kirjallisuuskatsauksen tekemisestä ja sai havainnollistettua itselleni multimodaalisen viestinnän moninaisuutta.

Lähteet

- Aaltonen, P. 2017. Tutkiva kirjoittaja ammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu, tekniikan ala.
- Ahrenkiel, Annerethe & Holm, Lars & Østergaard Eilenberg, Laura. 2021. Children's language use on ECEC in a child perspective. *Etnography and education*, 16:4. 420-436.
- Bateman, Amanda 2021. Teacher responses to toddler crying in the New Zealand outdoor environment. *Journal of Pragmatics* 175: 81-93.
- Cekaite, Asta & Bergnehr, Disa. 2018. Affectionate touch and care: embodies intimacy, compassion and control in early childhood education, *European Early Childhood Education Research Journal* 26:6, 940-955.
- Cullinan, Paul. 2005. Evidence-based health care: systematic review. Teoksessa. *Handbook of research methods. Investigation, measurements and analysis*.
- Goldin-Meadow, Susan. 2015. Gesture and cognitive development. In L. S. Liben, U. Müller, & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology and developmental science: Cognitive processes* (pp. 339–380). John Wiley & Sons, Inc.
- Egger, Matthias & Smith, George, Davey & O'Rourke Keith 2001. Rationel, potntials, and promise of systematic reviews. Teoksessa *Systematic reviews in health care. Meta-analysis on context*. London: MNJ Puplishing Group.
- Engdahl, Ingrid 2012. Doing friendship during the second year of life in a Swedish preschool. *European Early Childhood Education Research Journal* 20:1. 83-98.
- Helenius, Aili & Lummelahti, Leena 2018. Varhaiskasvatus. Perusteita. Helsinki: BoD
- Kappenberg, Aleksandra & Licandri Ulla 2022. More than words - how second language learners initiate and respond during shared picture book reading interaction. *Early child development and care*.
- Karjalainen, Satu 2020. Joy as a practice: performance joy in children's everyday relations in early childhood education settings. *Early childhood education and care*. 190:10. 1654-1665.
- Launonen, Kaisa 2004. Puhetta korvaavan kommunikoinnin vaikuttavuus. Julkaisussa *Puhe ja Kieli*. 24:3, 155-167.
<https://journal.fi/pk/article/view/8775>

- Leinonen, Jonna. 2020. Pedagogisia näkökulmia lapsen osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Osallisuuden pedagogiikka. Toimittanut Elo, Janniina & Fonsén, Elina & Heikka, Johanna & Leinonen, Jonna. Suomen varhaiskasvatus ry.
- Lundström Siv & Donner, Patricia & Heikkilä, Mia. 2022. Children excluding other children from play through passive resistance by ignoring and neglecting. *Journal of Early Childhood Education Research*. Volume 11, Issue 2. 223–242.
- Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus.
- Norris, Sigrid 2014. Analyzing Multimodal Interaction: A Methodological Framework. *Journal of Multimodal Communication*.
- Olsen Olaussen, Ingvid 2022. A playful orchestration in narrative expression by toddlers. A contribution to the understanding of early literacy as event. *Early Years* 42:2. 137-150.
- Papandreou Maria & Elpiniki Dragouni, Konstantia. "He will see my drawing and we will play blindman's bluff together" Overcoming communication barriers in a multicultural kindergarten classroom. *Journal of Early Childhood Education Research*. Volume 11, Issue 1, 272 –296.
- Puroila, Anna-Maija & Estola, Eila & Syrjälä, Leena 2012. Having, loving ja being: children's narrated well-being in finnish day care centres. *Early Child Development and care* 182:3-4.345-362.
- Pursi, Annukka 2019. Play in adult-child interaction: Institutional multi-party interaction and pedagogical practice in a toddler classroom. *Learning, Culture and Social Interaction* 12. 136-150.
- Quinoner, Gloria & Pursi, Annukka 2020. Playful qualities of toddling style in adult-child interaction, *European Early childhood Education Research Journal*, 28:4. 475-489.
- Tykkyläinen Tuula 2011. Ei-sanalliset keinot lasten vuorovaikutuksessa. Teoksessa Loukas Soile & Paavola, Leila (toim.) 2011. Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-kustannus. 115-123.
- Yli-Lukko Eeva 2022. Prosodia.
https://www.kotus.fi/aineistot/puhutun_kielen_aineistot/murreaanitteita/kauden_murre/lisatietoa_liudennuksesta_ja_prosodiasta/prosodia. Viitattu 28.10.2022.

Wang, Yili & Kajamies, Anu & Hurme, Tarja-Riitta & Kinos, Jarmo & Palonen, Tuire. 2018. Now it's Your Turn. Preschool Children's Social and Emotional Interaction in Small Group. Journal of Early Childhood Education Research Volume 7. Issue 2. 255-281

Liitteet

Tutkimusmatriisi

Tutkimuksen tekijät, työn nimi ja julkaisu	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	Aineistonkeruu- ja analysointimenetelmä	Kirjallisuuskatsauksen kannalta merkittävät tutkimustulokset ja johtopäätökset
Cekaite, Asta & Bergnehr, Disa. 2018. Affectionate touch and care: embodied intimacy, compassion and control in early childhood education, European Early Childhood Education Research Journal, 26:6, 940-955.	Tutkimuksessa tarkastellaan lapsen ja aikuisen välistä läheisyyttä ja emotionaalista suhdetta varhaiskasvatusympäristössä. Tarkastelussa on hellä sekä kiintymystä osoittava kosketus ja sen käytännöt, eli milloin ja miten kosketusta käytetään ja miten lapset ja kasvattajat reagoivat kosketukseen.	Aineistoa kerättiin ruotsalaisessa varhaiskasvatus yksikössä. Aineisto koostuu 24 tunnin mittaisesta videotallenteesta, joka on kuvattu varhaiskasvatuksen jokapäiväisissä toiminnoissa, kuten sisä aktiviteeteissa, vapaassa leikissä, piiri toiminnassa, siivoamisessa, kirjan lukemisessa ja siirtymissä toimintojen välillä. Tutkimuksessa oli mukana kaiken kaikkiaan 35, 1-5 vuotiasta lasta ja 9 kasvattajaa.	Tutkimus osoittaa, että opettajien lempeää ja lohduttavaa kosketusta käytettiin lasten tunteiden säätelyyn. Kosketus saattoi olla esimerkiksi myötätuntoinen vastaus lapsen ahdistukseen, lapsen ohjaamista kosketuksen avulla tai kosketus verbaalisen viestin vahvistajana. Kasvattajan kosketuksen seurauksena lapset osoittivat vastavuoroisesti kiintymystä aikuisiin. Vastavuoroinen ihmisten välinen kosketus on tärkeää lasten sosioemotionaaliselle kehitykselle, luottamuksen tunteelle ja vastavuoroinen vuorovaikutus helpottaa lasten osallistumista jokapäiväiseen toimintaan ja pedagogiseen toimintaa.

Tutkimuksen tekijät, työn nimi ja julkaisu	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	Aineistonkeruu- ja analysointimenetelmä	Kirjallisuuskatsauksen kannalta merkittävät tutkimustulokset ja johtopäätökset
<p>Karjalainen, Satu. 2020. Joy as a practice: performing joy in children's everyday relations in early childhood education settings. Early child education and care 190:10, 1654-1665.</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia lasten ilon ilmaisuja jokapäiväisissä vertaissuhteissa varhaiskasvatusympäristössä. Ajatuksena oli kiinnittää huomiota tunteisiin, jotka edistävät sosiaalisten suhteiden ylläpitämistä.</p>	<p>Tutkimusaineisto kerättiin video havainnoilla ja päiväkirja merkinnöillä avoimissa varhaiskasvatus ryhmissä, ryhmien koot vaihtelivat 8-20 lapseen. Lapset olivat 2-6-vuotiaita. Video materiaalia kuvattiin 65 tunnin ajalta. Narratiivisista havainnoista etsittiin tapoja, joilla lapset ilmaisevat iloa.</p>	<p>Tulokset viittaavat siihen, että lasten ilon ilmaisu vertaissuhteissa on toiminnallista. Ilo sekä synnyttää iloa että edistää ystävyyssuhteita. Ilon ilmaisu on harvemmin verbaalista, vaan iloa ilmaistaan enemmän kehollisesti, ilmeillä ja eleillä. Nonverbaaliset viestit muodostuvat yhteydessä muihin, ne ovat aikaan ja paikkaan sidottuja ja yhdistävät paikalla olijoita. Toisaalta aineistosta näkee myös, että kun lapsen aloitteeseen ei vastata tai tunneilmaisua ei saa vastakaikua, aiheutuu pettymystä. Lapset käyttävät kokonaisvaltaisia nonverbaalisen ja verbaalisen viestin yhdistelmiä vahvistaakseen vertaissuhteita, mutta myös sulkeakseen ulkopuolelle ja ilmaisemaan kieltäytymistä.</p>
<p>Ahrenkiel, Annegrethe & Holm, Lars & Østergaard Eilenberg, Laura. 2021. Children's language use in ECEC in a child perspective, Ethnography and Education, 16:4, 420-436.</p>	<p>Kielellisen etnografian ja lasten näkökulmasta tehdyssä tutkimuksessa tarkastellaan lasten kielenkäyttöä varhaiskasvatuksessa lapsen näkökulmasta.</p>	<p>Artikkeli perustuu etnografiseen kenttätutkimukseen, joka sisältää videotallenteita kokonaiselta päivältä tanskalaisessa päiväkodissa.</p> <p>Kenttätö tehtiin julkisessa tanskalaisessa päiväkodissa 20 3–4-vuotiaan lapsen ryhmässä marras-joulukuussa 2019. Kielellisen etnografian tutkimusintressi kohdistuu kielenkäyttöön.</p>	<p>Tutkimuksessa tehty multimodaalinen analyysi osoittaa, kuinka lasten vuorovaikutteinen kielenkäyttö on luova ja yhteisöllinen prosessi, jossa viestitään usealla tasoilla. Lapset ovat jatkuvasti yhteydessä toistensa kanssa. Tulokset osoittavat, että olisi tarpeen laajentaa käsitteellistä ymmärrystä kielestä ja lasten kielen oppimisesta. Kieli tulisi nähdä enemmän sosiokulttuurisesta näkökulmasta, joka on aina paikkaan ja aikaan sidonnaista. Kun kieli ymmärretään sen laajemmassa merkityksessä, on helpompi ymmärtää kielen oppimiseen liittyviä tekijöitä ja on helpompi nähdä kielen oppiminen jatkuvana jokapäiväisenä toimintana.</p>

Tutkimuksen tekijät, työn nimi ja julkaisu	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	Aineistonkeruu- ja analysointimenetelmä	Kirjallisuuskatsauksen kannalta merkittävät tutkimustulokset ja johtopäätökset
Quinones, Gloria & Pursi, Annukka 2020. Playful qualities of toddling style in adult-child interaction, European Early Childhood Education Research Journal, 28:4, 475-489,	Tutkimuksessa tarkkaillaan taaperoilta tyypillistä kehollista tapaa olla mukana leikissä ja vuorovaikuttaa. Tutkimuksessa haluttiin selvittää, kuinka taaperoilta tyypillinen kehollinen vuorovaikutustapa välittyy vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa ja kuinka aikuinen osaa lukea lapsen nonverbaalisia viestejä.	Tutkimus toteutettiin yhdessä varhaiskasvatus ryhmässä Suomessa ja yhdessä ryhmässä Australiassa. Australiassa ryhmässä oli 12 2-3 vuotiaasta lasta ja kolme kasvattajaa ja Suomessa ryhmä koostui 13, 1-3 vuotiaasta lapsesta ja 2 kasvattajasta ja yhdestä avustajasta. Videomateriaalia kertyi yhteensä 174 tuntia.	Tutkimuksessa havaittiin, että lasten vuorovaikutus on multimodaalista ja sisältää puheen lisäksi muun muassa asentoja ja ilmeitä. Tutkimuksessa huomattiin esimerkiksi, kuinka lapsi pyysi aikuista mukaan omaan leikkiin naurun avulla. Lapsi ei odottanut aikuiselta aina verbaalista viestiä vaan aikuinenkin pystyi osallistumaan leikkiin non-verbaalisesti, kuten vastaamalla nauruun.
Kappenberg, Aleksandra & Licandro, Ulla. 2022. More than words. How second language learners initiate and respond during shared picture book reading interactions, Early Child Development and Care,	Tutkimuksen tarkoituksena oli perehtyä kaksi ja monikielisten lasten vuorovaikutukseen, niin keskustelun aloituksiin kuin vastauksiin. Tutkimuksessa keskityttiin vuorovaikutuksen modaleteihin ja viestintä strategioihin.	Tutkimukseen osallistui 30, 2-6 vuotiaasta lasta. Tutkimus toteutettiin noin 15 minuuttia kestävässä tuokioissa joissa aikuinen ja lapsi lukivat yhdessä kuvakirjoja varhaiskasvatusympäristössä. Tuokiot videoitiin ja niistä analysoitiin aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta.	Keskustelujen aloittaminen ja muiden aloitteisiin vastaaminen eleillä ja sanallisilla keinoilla ovat edellytyksiä osallistumiselle varhaiskasvatuksen vuorovaikutukseen. Tulokset osoittivat, että lapset vastasivat kasvattajien aloitteisiin pääasiassa verbaalisesti ja aloittivat vuorovaikutuksen enimmäkseen multimodaalisesti. Lasten aloitteet sisälsivät enemmän multimodaalisia elementtejä kuin heidän vastauksensa. Lasten multimodaalisten viestien ymmärtäminen on välttämätöntä, jotta lapsen osallisuus voidaan mahdollistaa. Nonverbaaliset viestit voivat jäädä huomioimatta, sillä verbaaliset viestit dominoivat vuorovaikutuksessa. Verbaalisemmat lapset saattavat siten hallita keskusteluja tulla paremmin kuulluksi. Kasvattajien tulisi kiinnittää enemmän huomiota nonverbaalisiin viesteihin.

Tutkimuksen tekijät, työn nimi ja julkaisu	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	Aineistonkeruu- ja analysointimenetelmä	Kirjallisuuskatsauksen kannalta merkittävät tutkimustulokset ja johtopäätökset
Olsen Olaussen, Ingvild. 2022. A playful orchestration in narrative expressions by toddlers—a contribution to the understanding of early literacy as event. <i>Early Years</i> , 42:2, 137-150,	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää mitä multimodaalisia keinoja lapset käyttävät leikissä ja kertoessaan tarinoita vertaisilleen ja kasvattajille.	Tutkimukseen osallistui 20 1-3 vuotiasta lasta. Tutkimusaineisto koostui videotallenteista ja haivainto muistiinpanoista. Havaintoja tehtiin vapaan leikin aikana, jolloin lapset leikkivät, lukivat ja pelasivat. Aineisto analysoitiin multimodaalisen matriisin avulla.	<p>Tutkimuksessa ilmeni, että lasten vuorovaikutus ja tarinankerronta on hyvin kehollista. Lapsen keholliset viestit sisältävät merkityksiä kantavia kokonaisuuksia ja ilman kehollisten viestien lukemista viesti jää vajaaksi.</p> <p>Tutkimuksessa tuotiin esiin, että aikuisten olisi tärkeä olla herkkiä lasten keholliselle kerronnalle, jotta lapsen kommunikointi taito tulee huomioiduksi ja jotta aikuinen voi osallistua ja vastata lapsen aloitteisiin. Lapsen multimodaalista kommunikointia voi vahvistaa esimerkiksi musiikin ja draaman keinoin, koska nämä keinot vahvistavat kehollista ilmaisua.</p>
Engdahl, Ingrid 2012. Doing friendship during the second year of life in a Swedish preschool, <i>European Early Childhood Education Research Journal</i> . 20:1, 83-98.	Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, kuinka 1-vuotiaat lapset luovat ystävyssuhteita ja millaisia keinoja he käyttävät saadakseen ystäviä.	Tutkimus tehtiin ryhmässä, jossa oli 15 lasta. Heitä tarkkailtiin yhdeksän kuukauden aikana ulko- ja sisätoiminnassa. Etnografinen menetelmä toteutettiin osallistuvilla havainnoilla, mukaan lukien kenttämuistiinpanot, valokuvat ja videotallenteet.	Useat varhaiskasvatuksen tutkimukset osoittavat sosiaalisen kyvykkyyden tärkeyden. Tässä tutkimuksessa kuvataan 1-vuotiaan vuorovaikutusta vertaisten kanssa. 1-vuotiaat tarkkailevat ja kiinnittävät huomiota vertaisiinsa, he tervehtivät spontaanisti vertaisiaan ja tarjoavat leikki aloitteita ja auttavat toisiaan. YstävyYTEEN liittyy useita sanattomia elementtejä, kuten hymyt ja synkronoidut, toiminnot, kuten yhteiset liikkeet, jotka osoittavat jaettua tietoisuutta yhteenkuuluvuudesta.
Puroila, Anna-Maija & Estola, Eila & Syrjälä, Leena. 2012. Having, loving, and being: children's narrated well-being in Finnish	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lapsen hyvinvointia varhaiskasvatuksessa heidän itsensä kertomana.	Narratiivisen tutkimuksen tutkimusaineisto kerättiin osallistumalla kolmen lapsiryhmän arkeen ja kuuntelemalla heidän kertomuksiaan. Tutkimuksessa	Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin arvioiminen vaatii myös lapsen multimodaalisten viestien lukemisen, sillä lapsi tuottaa vain osan ajatuksistaan ja tunteistaan verbaalisesti. Pelkkä verbaalisen viestin kuuleminen ei riitä.

Tutkimuksen tekijät, työn nimi ja julkaisu	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	Aineistonkeruu- ja analysointimenetelmä	Kirjallisuuskatsauksen kannalta merkittävät tutkimustulokset ja johtopäätökset
day care centres, Early Child Development and Care, 182:3-4, 345-362.		oli mukana yhteensä 56 lasta 1-7 vuotiasta lasta.	
Pursi, Annukka. 2019. Play in adult-child interaction: Institutional multi-party interaction and pedagogical practice in a toddler classroom. Learning, Culture and Social Interaction 12. 136-150.	Tässä tutkimuksessa tarkastellaan tilanteita, joissa aikuiset ja lapset osallistuvat yhteiseen leikkitoimintaan varhaiskasvatuksessa. Kiinnostuksen kohteena oli erityisesti vuorovaikutuksen rakenteet, jotka syntyvät, kun aikuinen avaa vuorovaikutuksen tai vastaa lapsille leikkisällä tavalla.	Tämä tutkimus pohjautuu etnometodologiaan ja keskusteluanalyysiin. Aineistoa kuvattiin varhaiskasvatuksessa neljän kuukauden aikana yhteensä 34 päivänä, yhteensä 150 tuntia. Kuvaaminen keskittyi aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen alle kolmevuotiaiden lasten ryhmässä.	Leikissä aktiivisen aikuisen on mahdollista osallistaa lapsia leikkiin ja vastata lasten leikki signaaleihin ja luoda tutkiva ja neuvotteleva leikkiympäristö. Tutkimus osoittaa aikuisen roolin lasten leikissä moniulotteiseksi. Voi olla, että leikin avulla voi saavuttaa jotain mitä ilman leikkiä ei ole mahdollista.
Papandreou, Maria & Elpiniki Dragouni, Konstantia. 2022. “He w see my drawing and we play blindman’s bluff together” Overcoming communication barriers i multicultural kindergarter classroom. Journal of Ea Childhood Education	Tutkimuksen pyrkimyksenä oli tarkastella vertaisvuorovaikutusta vapaan leikin aikana varhaiskasvatus ryhmässä, jossa on paljon monikulttuurisia lapsia. Havainnoinnissa tarkasteltiin lasten tapoja toimia ja kommunikoida.	Tutkimus tehtiin havainnoimalla ja puoli strukturoiduilla haastatteluilla. Lisäksi lapset piirsivät ja kertoivat piirrustuksistaan. Tutkimuksessa oli mukana 15 4-6 vuotiasta lasta.	Vertaisvuorovaikutus ja leikki ovat avaintekijöitä maahanmuuttajalasten osallistumiselle. Vertaisvuorovaikutuksessa tulee aina ottaa huomioon vuorovaikutuksen sosiokulttuurinen merkitys ja vuorovaikutuksen multimodaaliset muodot ja merkitykset. Tutkimus tarjoaa viitteitä siitä, kuinka nonverballiikka kantaa kokonaisia merkityksiä, ohjaavat leikkiä ja edistävät vuorovaikutusta varsinkin eri kieli taustaisten lasten välillä. Tutkimuksessa huomattiin, kuinka hyvät kommunikoinnin

Tutkimuksen tekijät, työn nimi ja julkaisu	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	Aineistonkeruu- ja analysointimenetelmä	Kirjallisuuskatsauksen kannalta merkittävät tutkimustulokset ja johtopäätökset
Research. Volume 11, Issue 1, 272 –296.			mahdollisuudet piirtämisellä on monikielisessä ympäristössä.
Lundström, Siv & Donner, Patricia & Heikkilä, Mia. 2022. Children excluding other children from play through passive resistance by ignoring and neglecting. Journal of Early Childhood Education Research. Volume 11, Issue 2. 223–242.	Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää mitä kommunikatiivisia keinoja lapset käyttävät neuvotellakseen leikki-tilanteissa ja miten poissulkeminen toteutetaan leikin aikana ja tarkastella lähemmin vapaata leikkiä suhteessa lasten sosiaaliseen ja emotionaaliseen ilmaisuun. Tavoitteena oli tuoda esiin leikin tärkeimmät osa-alueet.	Kvalitatiivisella metodilla tehty laadullinen tutkimus, koostui otoksista vapaasta leikistä. Tilannekuvat tarjosivat näkemyksiä lasten sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja leikkeistä vertaisten kanssa. Tutkimus tehtiin kahdeksassa eri varhaiskasvatus yksikössä ja yhdessä esikoulussa. Havaintojen kohderyhmänä olivat 3–6-vuotiaat lapset, ryhmät olivat 10-20 lapsen ryhmiä.	Tutkimus osoitti, kuinka lapset ilmaisevat itseään leikki-tilanteissa sekä verbaalisesti että nonverbaalisesti. Esimerkiksi poissulkeminen saattoi tapahtua esimerkiksi huomiotta jättämisellä tai teeskentelemällä, että toista ei kuulla. Tutkimuksessa huomattiin, että, että osa nonverbaalisesta viestinnästä oli niin huomaamatonta, että se huomattiin vasta analysointi vaiheessa. Näiden suhteellisen piilossa olevien poissulkemis tapojen tunnistaminen on tärkeää, jotta kasvattajat pystyvät tarjoamaan lapsille apua tunteiden käsittelyssä ja auttaa hallitsemaan konflikteja. Poissulkeminen luo varhaiskasvatusympäristön, jossa vain osa lapsista on täysimääräisesti mukana, mikä on suoraan vastoin tavoitetta luoda varhaiskasvatus kaikille lapsille.
Wang, Yili & Kajamies, Anu & Hurme, Tarja-Riitta & Kinon, Jarmo & Palonen, Tuire. 2018. Now it's Your Turn. Preschool Children's Social and Emotional Interaction in Small Group. Journal of Early	Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkkailla lasten prososiaalista ja ongelmakäyttäytymistä pienissä ryhmissä. Erityisesti tarkkailussa oli, kuinka sukupuoli ja ystävyys-suhteiden läheisyys vaikuttavat lasten ryhmätason käyttäytymiseen.	Systemaattinen havaintotutkimus, joka koostui yhdeksästä videotallenteesta, jossa havainnoitiin lasten vertaisvuorovaikutusta tablettipelisessioissa. Tutkimukseen osallistui 15 5-6 vuotiasta lasta. Tallenteista tarkkailtiin vuorovaikutusta ja sosiaalista käyttäytymistä.	Varhaislapsuudessa ollaan huolissaan sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehittämisestä. ja ongelmakäyttäytymistä pienissä ryhmissä. Tulokset osoittivat laajan valikoiman eri tasoilla tapahtuvaa vuorovaikutusta ja käyttäytymistä. Kaiken kaikkiaan prososiaalinen käyttäytyminen oli neljä kertaa tyypillisempi kuin ongelmakäyttäytyminen, ja aloitteellisia käyttäytymismalleja oli enemmän kuin reagoivia. Toisin kuin prososiaalinen käyttäytyminen, joka oli usein sanallista, useimmat ongelmakäyttäytymisen tavat olivat nonverbaalisia. Lapset

Tutkimuksen tekijät, työn nimi ja julkaisu	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	Aineistonkeruu- ja analysointimenetelmä	Kirjallisuuskatsauksen kannalta merkittävät tutkimustulokset ja johtopäätökset
<p>Childhood Education Research</p> <p>Volume 7. Issue 2. 255-281</p>			<p>olivat aktiivisemmin vuorovaikutuksessa parhaiden ystäviensä kanssa, ja pojat osallistuivat enemmän prososiaaliseen ja ongelmakäyttäytymiseen kuin tytöt.</p>
<p>Bateman, Amanda 2021. Teacher responses to toddler crying in the New Zealand outdoor environment. Journal of Pragmatics 175: 81-93.</p>	<p>Tässä artikkelissa tarkastellaan itkujaksoja Uudessa-Seelannissa tehdystä tutkimuksesta, jossa tutkittiin pedagogista vuorovaikutusta ulkoilmaympäristössä varhaislapsuuden opettajien Erityistä huomiota kiinnitetään tavoille, joilla opettajat reagoivat lasten itkuun käyttämällä ohjeita, jotka tarjoavat verbaalista tukea fyysisen sijaan.</p>	<p>Tutkimukseen osallistui 66 2-5 vuotiasta lasta. Hankkeen tavoitteena oli selvittää videoimalla ja äänittämällä opettajien ja 2–5-vuotiaiden lasten välistä pedagogista vuorovaikutusta luonnonmukaisessa metsäympäristössä. Kun video ja ääni oli kerätty, opettajia pyydettiin tunnistamaan pedagogisesti merkittäviä hetkiä, joita saattoi esiintyä kuvauksen aikana, ja sitten tutkija litteroi nämä tunnistetut hetket käyttämällä keskusteluanalyysia.</p>	<p>Tässä tutkimuksessa opettaja käyttää sanallisia ohjeita vastauksena kaksivuotiaan lapsen itkuun lapsen kohdatessa haasteita metsäympäristössä. Opettaja suosii sanallisia ohjeita vastauksena lapsen itkuun pikemminkin kuin kosketusta tai ruumiillista apua ja näin opettaja saa lapsen itseohjautumaan ja sujuvasti liikkumaan epätasaisessa maastossa, käytännössä katsoen, ilman apua. Tutkimuksessa osoitetaan, että opettajien vastaukset lasten itkuun sanallisten ohjeiden avulla tukevat lasten voimaantumista ja itsenäisyyttä.</p>

Tutkimusanalyysi

Pelkistetty vastaus tutkimuskysymykseen	
Mitä lapsi ilmaisee multimodaalisin keinoin?	Pelkistetty luokka
Tunteiden ilmaisu ja tunteiden säätely	Tunteet
Tunteiden ilmaisu	Tunteet
Vuorovaikutus ja yhteenkuuluvuus	Itsensä ilmaisu ja joukkoon kuuluminen
Vuorovaikutus ja leikkialoitteet	Itsensä ilmaisu ja leikkiin osallistuminen
Kysymyksiin vastaaminen	Osallistuminen ja itsensä ilmaisu
Tarinankerronta	Itsensä ilmaisu
Vuorovaikutus ja yhteenkuuluvuus	Itsensä ilmaisu ja joukkoon kuuluminen
Lapsen hyvinvoinnin ilmaisu ja ymmärtäminen	Tunteet
Vuorovaikutus leikissä	Osallistuminen ja itsensä ilmaisu
Vuorovaikutus leikissä	Osallistuminen ja itsensä ilmaisu

Leikin kulun ohjaaminen ja poissulkeminen	Osallistuminen ja tunteet
“Ongelmakäyttäytyminen”	Tunteet
Tunteiden ilmaisu ja avun pyytäminen	Tunteet